

Europa dhe libri në Leipzig

Nga Alda Bardhyli

Kur narrativa ndryshon, ndryshon bota. Shkrimtarja polake Olga Tokarczuk, fituese e Çmimit Nobel në letërsi, shprehet kështu në një bisedë mëngjesi në Leipzig, duke besuar në temën e këtij viti të panairit të librit në Leipzig, “fjalët lëvizin botën”. Bota është si një pëlhurë, e cila endet çdo ditë me fijet e mëdha të informacionit, debateve, internetit ku të gjithë mund të marrin pjesë me përgjegjshmëri, dashuri, urrejtje, një proces që ka brenda dashurinë, të keqen, jetën dhe vdekjen. Fjalët janë ato që ndërtojnë botën, beson Tokarczuk, e cila vjen nga një vend që ka bërë një rrugë të gjatë për t’iu bashkuar Europës. Bota është një lloj rrjeti me të cilin jemi të lidhur me njëri-tjetrin, përmes një filli të padukshëm të varësisë dhe ndikimit. Pavarësisht sa larg janë vendet nga kemi origjinën, çfarë gjuhe flasim, ne përballemi me të njëjtat frikëra. Tensionet e vjetra historike, sipas saj janë rikthyer dhe një kohë e re është në prag. Leximi i librave duhet të na përgatisë për një betejë, një realitet i ri që është tej në horizont. Tryezat e diskutimeve në hapësirat e mëdha të Leipzig, kanë në qendër gjeopolitikën. Dua të gjej një libër që më bën të qaj, thotë gjermani Ulrich Schreiber, duke ironizuar botimet e dekadave të fundit. Panairi i Librit në Leipzig është një nga ngjarjet më të rëndësishme letrare në Europë, një hapësirë ku letërsia, mendimi kritik dhe dialogu kulturor bashkohen. Ky panair nuk është vetëm një treg për botuesit, por një hapësirë e hapur për shkëmbim idesh, ku shkrimtarët, studiuesit dhe lexuesit mund të bashkëbisedojnë mbi zhvillimet më të reja letrare dhe sfidat e botës së librit.

Leipzig njihet për qasjen e tij të hapur ndaj gjuhëve dhe kulturave të ndryshme, duke promovuar letërsinë nga e gjithë bota dhe veçanërisht nga rajonet më pak të përfaqësuara në tregun ndërkombëtar të librit. Ky panair është një mundësi për letërsinë shqipe dhe për autorët nga Ballkani të jenë të pranishëm në një skenë globale.

Europa ka politika të rëndësishme për të mbështetur librin dhe leximin. Programi "Creative Europe" financon botimet dhe përkthimet e veprave letrare në mënyrë që letërsia të qarkullojë më gjerësisht mes vendeve. Po ashtu, grante për botuesit dhe autorët ndihmojnë në promovimin e letërsisë së re dhe në ruajtjen e pluralizmit gjuhësor.

Traduki është një nga projektet më të rëndësishme për promovimin e letërsisë në Evropën Juglindore, ku Shqipëria bën pjesë prej disa vitesh, duke luajtur një rol kyç në përkthimin dhe shpërndarjen e librave nga rajoni ynë në tregun më të gjerë evropian.

Traduki është më shumë se një rrjet përkthimesh – ai lidh shkrimtarë, përkthyes dhe botues nga Ballkani me tregun gjermanofolës dhe më gjerë. Përmes këtij projekti, shumë autorë shqiptarë dhe nga rajoni kanë arritur të bëhen pjesë e diskutimeve letrare evropiane, duke kapërcyer barrierat gjuhësore dhe kulturore.

Një nga aspektet më të rëndësishme të Traduki është mbështetja për përkthyesit letrarë, të cilët shpesh mbeten në hije, por që janë aktorët kryesorë në shpërndarjen e letërsisë përtej kufijve. Përkthyesit janë ndërmjetës të kuptimit dhe nuancave gjuhësore, dhe Traduki i ndihmon ata përmes granteve, bursave dhe rezidencave letrare, duke u dhënë mundësinë të punojnë në mënyrë më të thelluar me tekstet.

Për letërsinë shqipe, Traduki ka qenë një nga mekanizmat më të rëndësishëm për të hyrë në tregun evropian. Shumë autorë shqiptarë janë përkthyer në gjermanisht dhe gjuhë të tjera falë këtij programi, duke i dhënë lexuesve evropianë një dritare drejt historisë, kulturës dhe realitetit shqiptar përmes letërsisë. Kjo ndihmon në zhbërjen e stereotipeve dhe në ndërtimin e një kuptimi më të thellë të rajonit tonë.

Në Panairin e Librit në Leipzig, Traduki ka një prani të fortë, duke organizuar panele, lexime dhe diskutime mbi letërsinë e Evropës Juglindore. Kjo e bën panairin një hapësirë ku letërsia nga Ballkani mund të dëgjohet dhe të vlerësohet, duke e vendosur atë në një dialog të drejtpërdrejtë me letërsinë europiane dhe globale.

Një temë kryesore në panairin e Leipzigut është transformimi i leximit në epokën e teknologjisë. Çfarë ndodh me librin në një botë të dominuar nga rrjetet sociale dhe inteligjenca artificiale? Si mund të mbrohet vlera e leximit kritik në një kohë ku informacioni përhapet shpejt, por shpesh pa thellësi? Këto janë pyetje që diskutojnë shkrimtarët dhe botuesit në këtë panair. Por Panairi është dhe një urë mes Lindjes dhe Perëndimit.

Historikisht, Leipzig ka qenë një qendër ku kultura nga Europa Perëndimore dhe ajo nga Europa Lindore janë takuar. Edhe sot, panairi ruan këtë mision ndërkulturor, duke i dhënë hapësirë letërsisë nga rajone të ndryshme dhe duke nxitur dialogun mbi çështje të rëndësishme si liria e shprehjes, politikën kulturore dhe e ardhmja e librit.

Nëse e shohim Panairin në Leipzig si një urë mes kulturave dhe një mbështetje për librin në epokën digjitale, atëherë mund të theksojmë disa pika kryesore që përshkruajnë rëndësinë e tij në këtë kontekst: si një hapësirë për dialogun ndërkulturor. Panairi i Leipzigut nuk është thjesht një treg për librin, por një arenë ku letërsia bëhet mjet komunikimi mes kulturave të ndryshme. Në një kohë kur Europa dhe bota po përballen me polarizim dhe nacionalizëm në rritje, letërsia mbetet një forcë që bashkon dhe krijon ura. Përkthimet, debatet dhe prezantimet e autorëve nga vende të ndryshme ndihmojnë në njohjen dhe pranimin e të ndryshmes, duke krijuar një hapësirë për bashkëjetese kulturore.

Në këtë panair, shpesh diskutohet mbi sfidat e lirisë së shprehjes, sidomos për autorët që vijnë nga vende ku censura është ende një realitet. Letërsia ka qenë gjithmonë një akt rezistence, një formë për të ruajtur kujtesën kolektive dhe për të sfiduar autoritetet që kufizojnë të vërtetën. Leipzig, me historinë e tij si një qendër e rëndësishme kulturore në Gjermaninë Lindore, është veçanërisht i ndjeshëm ndaj temave të tilla, duke i dhënë zë autorëve që përndiqen për fjalën e lirë.

Në një kohë kur konsumimi i përmbajtjes është bërë më i shpejtë dhe më sipërfaqësor, cila është e ardhmja e librit? Politikën e Europës për librin synojnë të mbështesin përkthimet, botuesit e vegjël dhe

krijuesit e pavarur për të siguruar që lloji dhe cilësia e leximit të mos ulet në epokën e informacionit të shpejtë. Programet si "Creative Europe" synojnë të mbajnë të gjallë diversitetin gjuhësor dhe kulturor, duke ndihmuar librat të kapërcejnë kufijtë.

Një debat i rëndësishëm në këtë panair është roli i Inteligjencës Artificiale në krijimin dhe konsumimin e letërsisë. Si ndryshon përvoja e lexuesit kur libra të shkruar nga IA bëhen pjesë e tregut? Këto janë pyetje që autorët dhe botuesit po i trajtojnë seriozisht, duke u përpjekur të ruajnë thellësinë dhe autenticitetin e shkrimit letrar.

Panairi i Leipzigut ka qenë gjithmonë një mundësi për letërsinë shqipe dhe ballkanike të bëhet më e dukshme në Evropë. Vitet e fundit, interesimi për historitë nga Ballkani, për letërsinë që trajton identitetin, migrimin dhe historinë, është rritur ndjeshëm. Për autorët shqiptarë, pjesëmarrja në këtë panair është një mundësi për të futur letërsinë shqipe në një dialog të drejtpërdrejtë me letërsinë europiane dhe botërore.